

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології

“Затверджено”

На засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М. П. Драгоманова
Протокол № 5 від «18» лютого 2019 р.
Голова Приймальної комісії
_____ Андрущенко В. П.

“Рекомендовано”

Вченою радою факультету
Протокол №5 від «13» лютого 2019р.
Голова Вченої ради
_____ / Бондар В.І.
підпис ПІБ

**Програма вступного фахового випробування
з педагогіки, психології та фахових методик
для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства,
при вступі на навчання для здобуття ступеня бакалавра
на базі здобутого
освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста**

галузь знань _____ *01 Освіта/Педагогіка* _____

спеціальність _____ *012 Дошкільна освіта* _____

освітні програми _____ *Дошкільна освіта та психологія,* _____

Дошкільна та інклюзивна освіта

Дошкільна освіта та іноземна мова

Дошкільна та початкова освіта

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Програма вступних випробувань розроблена на основі Типових навчальних програм підготовки фахівців дошкільної освіти ступеня «Бакалавр» і спрямована на виявлення рівня сформованості професійної компетентності випускників ОКР «Молодший спеціаліст» у відповідності до Державних стандартів вищої освіти.

До змісту програми включені такі фахові курси: «Педагогіка», «Історія дошкільної педагогіки», «Дошкільна педагогіка», «Психологія дитяча», «Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку», «Методика ознайомлення дітей з природою», «Дошкільна лінгводидактика», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва» «Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку».

Визначено основні питання кожної навчальної дисципліни, які відображають сутність, основний зміст дисциплін фахової підготовки, специфіку організації освітнього процесу з дітьми в умовах дошкільного навчального закладу. Особлива увага приділена сучасним підходам, питанням використання інноваційних технологій в освітньому процесі, способам організації дитячої діяльності, педагогічної взаємодії, міжособистісного спілкування дорослого з дитиною.

На основі змісту навчальної програми визначено орієнтовні питання вступного випробування. Структура екзаменаційного білету складається з трьох питань: теоретичного, методичного і практичного спрямування. Комплексний характер питань екзаменаційного білету дає можливість виявити педагогічну позицію вступника, бачення та розуміння ним актуальних проблем дошкільної освіти, рівень його теоретичної, методичної підготовленості та сформованості практичних фахових умінь, й спрогнозувати результативність подальшого здобуття освіти.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ АБІТУРІЄНТА НА ФАХОВОМУ ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

<i>За шкалою університету</i>	<i>Визначення</i>	<i>Характеристика відповідей абітурієнта</i>	
		<i>на питання теоретичного змісту</i>	<i>на питання практичного змісту</i>
0-99 бали	Низький	Допускає неточності при використанні психолого-педагогічних термінів; на поставлене питання дає схематично побудовану, неповну відповідь; виявляє відсутність вміння будувати висловлювання педагогічного змісту	Відсутнє вміння вирішувати завдання професійно-методичного спрямування на основі попередньо набутих знань
100-139 балів	Задовільний	Виявляє знання та розуміння психолого-педагогічних термінів, дає достатню відповідь на поставлене питання; виявляє вміння будувати висловлювання педагогічного змісту	На основі попередньо набутих знань на задовільному рівні вирішує типові завдання професійно-методичного спрямування
140-169 балів	Достатній	Виявляє достатні знання та правильне розуміння й використання психолого-педагогічних термінів; дає змістовну, логічно побудовану відповідь на поставлене питання; виявляє вміння обґрунтовувати думку	Виявляє вміння на основі набутих теоретичних, методичних знань, вирішувати завдання професійно-методичного спрямування
170-200	Високий	Виявляє ґрунтовні знання,	Виявляє вміння на

балів		правильне розуміння та використання психолого-педагогічних термінів; дає вичерпну, логічно побудовану, аргументовану відповідь на поставлене питання	основі набутих теоретичних, методичних знань, творчо вирішувати завдання професійно-методичного спрямування
--------------	--	--	---

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 0-99 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

3.1. Педагогіка

Тема 1. Предмет, завдання і методи педагогіки.

Предмет педагогіки як науки. Виховання як явище суспільного життя. Видатні фундатори педагогічної теорії (Я.А. Коменський, Ж.Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Р. Оуен, Ф. Фребель, М.І. Пирогов, К.Д. Ушинський). Розвиток педагогічної думки в Україні (Г.С. Сковорода, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський).

Завдання, зміст і методи виховання. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

Тема 2. Виховання і розвиток особистості.

Провідна роль виховання і навчання в психологічному розвитку дитини. Роль ігрової, навчальної, трудової діяльності та спілкування в розвитку дитини. Віковий підхід до виховання і навчання дітей, вікова періодизація. Індивідуальні особливості дітей і їх врахування у вихованні і навчанні.

Тема 3. Мета і завдання виховання особистості.

Різнобічний розвиток особистості як важливе соціальне завдання сучасної педагогіки. Ідея різнобічного розвитку особистості в класичній і сучасній педагогіці. Мета виховання в українській народній педагогіці. Мета і складові частини виховання дітей раннього і дошкільного віку. Комплексний підхід у вихованні особистості. Гуманізація і демократизація процесу виховання в умовах сучасних навчальних закладів та сім'ї.

Тема 4. Особистість вихователя дітей дошкільного віку.

Вихователь сучасного дошкільного навчального закладу. Особливості його професії. Права і обов'язки вихователя. Професіограма вихователя. Роль вихователя у формуванні особистості дитини. Структура його діяльності, педагогічний такт та співробітництво з вихованцями як суб'єктами освітнього процесу.

Тема 5. Система освіти.

Система освіти та її обумовленість потребами суспільства. Закони України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту». Основні ланки системи освіти і їх характеристика. Варіативність типів освітніх закладів в сучасних умовах. Типи закладів дошкільної освіти.

3.2. ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГКИ

Тема 1. Історія розвитку народної освіти і педагогічної думки в Україні.

Народна педагогіка як першооснова становлення професійної, наукової педагогіки. Суть народної педагогіки і її принципи. Ідеї народної педагогіки в спадщині К.Д. Ушинського, Т.Г. Шевченка, І.Я. Франка, Л. Українки, С.Ф. Русової, В.О.Сухомлинського.

Освіта і виховання за часів козаччини. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність Г.С. Сковороди, О.В. Духновича. Педагогічна теорія К.Д. Ушинського. Основи теорії дошкільного виховання К.Д. Ушинського.

Розвиток педагогічної думки в Україні в ХХ столітті. Просвітницька діяльність та педагогічні твори С.Ф. Русової. Педагогічна теорія та діяльність А.С. Макаренка. Педагогічні погляди В.О. Сухомлинського та їх відображення

в його творах. Педагогіка гуманізму, демократизму і співробітництва. Роль сучасних педагогів-дослідників та вчителів-новаторів в розвитку педагогічної науки.

Тема 2. Історія розвитку зарубіжної педагогіки.

Виховання і школа в рабовласницькому суспільстві. Спартанська і Афінівська система виховання. Виховання і школа в період Середньовіччя. Школа і педагогічна думка в епоху Відродження. Гуманістична педагогіка Томаса Мора і Томазо Кампанелли.

Педагогічна діяльність і теорія Я.А. Коменського. Вчення Я.А. Коменського про материнську школу.

Роль Ф. Фребеля в пропаганді ідей суспільного дошкільного виховання. Педагогічна діяльність та твори. «Дари» Ф. Фребеля дітям.

Педагогічна діяльність та погляди на виховання дітей дошкільного віку М. Монтесорі.

Вплив Є.М. Водовозової, А.С. Симонович, Є.І. Тихеєвої, на розвиток суспільного дошкільного виховання. Розвиток теорії виховання дітей раннього і дошкільного віку: М.М. Щелованов, Н.А. Аксаріна, Ю.А. Аркін, Є.О. Фльоріна, О.П. Усова, Н.П. Сакуліна, Н.О. Ветлугіна.

3.3. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Тема 1. Програма виховання в закладі дошкільної освіти.

Історія створення і вдосконалення програм виховання і розвитку дітей в закладі дошкільної освіти. Особливості структури і змісту, принципи побудови програм.

Базовий компонент дошкільної освіти – Державний стандарт дошкільної освіти. Характеристика сучасних комплексних програм, рекомендованих для використання в дошкільних навчальних закладах різних типів і форм власності: «Дитина», «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Я у Світі», «Оберіг» та ін. Характеристика парціальних програм, рекомендованих для використання в дошкільних навчальних закладах різних

типів і форм власності: «Мудрі шахи», «Дитяча хореографія», «Англійська мова для дітей дошкільного віку», «Смайлик» та ін.

Тема 2. Виховання та розвиток дітей раннього віку.

Особливості розвитку і виховання дітей раннього віку. Провідна роль сім'ї у вихованні дітей раннього віку. Вікові етапи та особливості розвитку дітей першого року життя. Організація життя і виховання дітей першого року життя.

Провідні лінії розвитку і завдання виховання дітей другого року життя. Методика проведення режимних процесів. Характеристика різних видів діяльності: ігри, ігри-заняття, предметна діяльність.

Характеристика і завдання виховання дітей третього року життя. Криза трьох років. Зміст виховної роботи з дітьми третього року життя. Засвоєння дітьми правил поведінки, спілкування з ровесниками та дорослими.

Організація і методика проведення режимних процесів, ігор-занять та самостійної діяльності.

Тема 3. Фізичне виховання дітей дошкільного віку.

Значення, завдання та умови фізичного виховання. Сучасні дослідження про можливості фізичного розвитку та підвищення рухової активності дітей (О.Л. Богініч, Е.С. Вільчковський, Ю. Рауцкіс та інші).

Засоби фізичного виховання: сили природи (сонце, повітря, вода), гігієнічні фактори, режим, харчування, фізичні вправи.

Методи і прийоми фізичного виховання дошкільників. Співпраця з родинами у фізичному вихованні дітей.

Тема 4. Сенсорне виховання дітей дошкільного віку.

Сенсорний розвиток як передумова розумового розвитку дошкільників. Сенсорний розвиток дітей в педагогічних системах Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, М. Монтесорі, Є. Тихеєвої, С. Русової.

Завдання, зміст і засоби сенсорного виховання дошкільників. Методи і прийоми сенсорного виховання. Співпраця дошкільного навчального закладу і сім'ї з питань сенсорного виховання дітей.

Тема 5. Розумове виховання дітей дошкільного віку.

Необхідність розумового виховання дітей у дошкільному віці. Значення розумового виховання у розвитку особистості дитини та підготовці до навчання у школі. Завдання і зміст розумового виховання. Засоби розумового виховання: гра, праця, навчання, ігрова діяльність.

Своєрідність процесу навчання дітей дошкільного віку. Формування основ навчальної діяльності в дошкільному віці. Керівна роль вихователя в організації процесу навчання. Зміст навчання дітей дошкільного віку. Форми організації навчання дітей в закладах дошкільної освіти. Гуманізація та демократизація процесу навчання дітей в сучасних закладах дошкільної освіти.

Методи та прийоми навчання дітей дошкільного віку, їх класифікація. Вибір і поєднання різних методів і прийомів залежно від дидактичної мети занять, змісту навчального матеріалу, вікових та індивідуальних можливостей дітей. Запитання дітей, їх значення для розумового розвитку. Вимоги до відповідей на дитячі запитання.

Заняття - основна форма організації навчання в закладі дошкільної освіти. Типи і види занять. Організація, обладнання і методика проведення занять в різних вікових групах. Сутність освітньо-виховної роботи на заняттях.

Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань розумового виховання дітей.

Тема 6. Моральне виховання дітей дошкільного віку.

Народна, класична та сучасна педагогіка про необхідність морального виховання дітей з раннього віку. Завдання і зміст морального виховання дітей дошкільного віку. Засоби морального виховання. Моральне виховання в різних видах діяльності. Методи і прийоми морального виховання, особливості їх використання у різних вікових групах.

Формування базових якостей особистості: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоставлення, самооцінка.

Виховання любові до батьківського дому, до матері, батька, рідних, і близьких. Виховання любові до України, поваги до традицій і культури українського народу. Виховання основ патріотизму.

Виховання у дошкільників почуття колективізму. Методика виховання основ колективізму та дружби у дошкільників. Виховання моральних рис характеру в дошкільному віці: рішучості, наполегливості, доброти, чуйності, милосердя, гуманізму, життєрадісності, скромності, чесності і правдивості. Виховання основ гуманізму.

Виховання дисциплінованості та культури поведінки у дошкільників. Виховання взаємоповаги та взаємодопомоги у дітей.

Правове виховання дітей дошкільного віку. Мета, завдання, зміст, методи правового виховання. Співпраця з родинами з питань морально-правового виховання дітей.

Тема 7. Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Народна та класична педагогіка про необхідність трудового виховання дітей з ранніх років. Своєрідність праці дітей дошкільного віку. Завдання трудового виховання в закладі дошкільної освіти. Види і зміст дитячої праці в різних вікових групах. Основні форми організації праці дітей в закладах дошкільної освіти.

Педагогічні та гігієнічні вимоги до організації праці дітей.

Економічне виховання дітей дошкільного віку. Мета, завдання, зміст, методи економічного виховання дітей. Співпраця з сім'єю з питань трудового, економічного виховання дітей.

Тема 8. Естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Характеристика понять «естетичне» і «художнє» виховання. Необхідність естетичного виховання дітей з ранніх років. Сенсорний розвиток – передумова естетичного виховання дошкільників. Завдання та зміст естетичного виховання, основні засоби естетичного виховання. Своєрідність методів естетичного виховання дошкільників.

Співпраця з сім'єю з питань естетичного виховання дітей.

Тема 9. Свята та розваги в закладі дошкільної освіти.

Значення свят та розваг для різнобічного розвитку дітей, формування у них активної та життєрадісної позиції. Види свят та їх зміст. Виховна роботи в

процесі підготовки до свят. Відображення дітьми вражень про свята в художньо-творчій та ігровій діяльності.

Освітньо-виховне значення різних видів дозвілля в закладі дошкільної освіти, їх місце в розпорядку дня. Свята та розваги в практиці родинного виховання.

Тема 10. Ігрова діяльність дітей дошкільного віку.

Гра – провідна діяльність дошкільників, соціокультурний характер гри. Ігри як засіб виховання та умова різнобічного розвитку дітей. Роль гри в організації життя дітей дошкільного віку. Місце гри в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Класифікація ігор та їх характеристика. Творчі ігри та ігри з правилами, особливості їх організації та прийоми керівництва ними.

Роль іграшки в розвитку ігрової діяльності дошкільників. Види іграшок та їх характеристика. Українська народна іграшка, її педагогічна та художня цінність. Вимоги до іграшок, їх використання в освітньо-виховній діяльності.

Спільна робота з сім'єю з питань організації ігрової діяльності дітей.

Тема 11. Співпраця закладу дошкільної освіти і сім'ї.

Народна педагогіка про провідні напрямки родинного виховання. Роль сім'ї у вихованні дітей. Педагогічно доцільні умови виховання дітей в сім'ї. А.С. Макаренко та В.О. Сухомлинський про умови сімейного виховання.

Умови успішної співпраці закладу дошкільної освіти з родинами. Завдання, зміст та форми організації роботи закладу дошкільної освіти з батьками. Педагогічне просвітництво серед населення.

Тема 12. Перспективність і наступність у роботі закладу дошкільної освіти і школи.

Сутність понять «наступність» і «перспективність». Необхідність перспективності і наступності роботи закладу дошкільної освіти і школи. Показники готовності дитини до школи. Знайомство дітей старшого дошкільного віку із школою, виховання інтересу до школи та навчання.

Форми спільної роботи закладу дошкільної освіти і школи. Робота з сім'єю щодо підготовки дітей до школи.

Тема 13. Планування та аналіз освітньо-виховної роботи з дітьми в закладі дошкільної освіти.

Значення планування для систематичного і послідовного розв'язання завдань розвитку, виховання та навчання дітей. Програма – основа для планування освітньої роботи. Принципи планування. Види планування. Варіативність планування освітньо-виховної роботи з дітьми. Планування роботи в різних вікових групах.

Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсів «Педагогіки», «Історія дошкільної педагогіки», «Дошкільна педагогіка».

1. Розкрийте педагогічні погляди К. Д. Ушинського на виховання дитини дошкільного віку.
2. Розкрийте погляди В. О. Сухомлинського на виховання та навчання дітей дошкільного віку.
3. Визначте завдання та принципи функціонування дошкільної освіти у світлі Закону України «Про дошкільну освіту».
4. Охарактеризуйте Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) як сукупність вимог суспільства до вихованості й навченості дитини дошкільного віку.
5. Охарактеризуйте сучасні вимоги до особистості вихователя дітей дошкільного віку.
6. Проаналізуйте чинні програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку.
7. Охарактеризуйте сучасні вікові періодизації дитинства.
8. Визначте завдання і зміст сенсорного виховання дітей раннього віку.
9. Визначте та проаналізуйте основні класифікації дитячих ігор.
10. Розкрийте значення, завдання та зміст морального виховання дошкільників.
11. Визначте та проаналізуйте сучасні форми організації навчання дітей в закладі дошкільної освіти.
12. Охарактеризуйте виховне значення творчої гри та роль вихователя у її розвитку.
13. Охарактеризуйте завдання розумового виховання дітей дошкільного віку.
14. Охарактеризуйте засоби естетичного виховання дітей дошкільного віку.
15. Охарактеризуйте театралізовано-ігрову діяльність дітей дошкільного віку.
16. Розкрийте види, зміст і виховне значення праці дітей дошкільного віку.

17. Розкрийте виховний та освітній потенціал української народної іграшки.
18. Розкрийте сутність поняття «готовності дітей до шкільного навчання». Визначте види готовності дітей до школи.
19. Охарактеризуйте форми педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю.

3.4. ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА

Тема 1. Характеристика провідного виду діяльності від народження до закінчення школи

Безпосередньо-емоційне спілкування. Предметно маніпулятивна гра. Сюжетно-рольова гра. Навчальна діяльність. Інтимно-особистісне спілкування. Навчально-професійна діяльність.

Тема 2. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дошкільника

Початковий етап у сенсорно-перцептивному розвитку дитини. Особливості сенсорно-перцептивного розвитку дитини раннього віку. Сенсорно-перцептивний розвиток дитини від 3 до 7 р. Формування сенсорних еталонів у процесі орієнтувальних дій.

Розвиток спостереження – цілеспрямованого сприймання. Розвиток різних видів сприймання дитини від народження до 7 років.

Тема 3. Розвиток емоцій у дошкільному віці

Особливості емоційного розвитку у немовлячому віці. Емоційний розвиток у ранньому дитинстві. Емоційний розвиток у віці 3-7 років. Характеристика етичних почуттів дошкільника. Розлади емоційної сфери дошкільників.

Тема 4. Воля та система мотивів у дошкільному віці

Розвиток передумов волі у немовляти та у дитини раннього віку. Розвиток волі у дошкільному віці. Виникнення системи мотивації, підпорядкування мотивів. Психолого-педагогічні умови розвитку волі.

Тема 5. Розвиток мовлення дитини дошкільного віку

Усвідомлення мовлення дошкільниками та підготовка до навчання грамоті. Розвиток словесної творчості старших дошкільників. Складання дошкільниками казок та оповідань. Особливості римування в дошкільному віці.

Тема 6. Спілкування і спільна діяльність дошкільника з ровесниками

Особливості спілкування і спільної діяльності дошкільника з ровесниками та їх роль у його психічному розвитку. Порівняння спілкування дитини з дорослим та з ровесником. Вплив спілкування з ровесником на психічний розвиток дошкільника.

Розвиток спілкування і спільної діяльності з ровесниками у дошкільному віці.

Емоційно-практична форма спілкування немовлят. Ситуативно-ділова форма спілкування дошкільників. Позаситуативно-ділова форма спілкування дошкільників.

Вплив групи закладу дошкільної освіти на психічний і особистісний розвиток дитини

Тема 7. Нормативні показники та активізація сюжетно-рольової гри у дошкільному віці.

Рівні розвитку сюжетно-рольової гри у дошкільника. Формування передумов рольової гри. Прийоми активізації сюжетно-рольової гри. Організація сюжетно-рольової гри.

Тема 8. Психологічні особливості дитячої праці

Елементи трудової діяльності в ранньому дитинстві. Значення трудової діяльності дошкільника та розвиток її структури. Трудова діяльність дошкільника як передумова професійного самовизначення. Взаємозв'язок трудової діяльності та гри дошкільника.

Розвиток компонентів структури трудової діяльності дошкільника. Оволодіння дошкільником новими видами й формами праці. Розвиток співпраці дошкільника з однолітками.

Тема 9. Психологічні особливості конструктивної діяльності дошкільників

Конструктивна діяльність у дошкільному віці. Конструювання-зображення і будівництво для гри. Роль дорослого в організації конструктивної діяльності вихованців.

Тема 10. Психологічні особливості організації самостійної ігрової діяльності дошкільників

Вимоги до організації самостійних ігор дітей в умовах групової кімнати. Особливості організації самостійної ігрової діяльності дошкільників на свіжому повітрі.

Роль вихователя в організації самостійних ігор дошкільників.

Тема 11. Становлення свідомості старшого дошкільника

Розвиток самосвідомості старшого дошкільника. Психолого-педагогічні умови розвитку самосвідомості. Роль оцінки дорослого у становленні особистості старшого дошкільника.

Виховання гуманних почуттів у старшому дошкільному віці.

Тема 12. Естетичний розвиток у дошкільному віці

Етичний розвиток у ранньому дитинстві. Розвиток моральної свідомості дитини 3–7 років. Перехід від зовні зумовленої моральної поведінки до свідомої.

Психолого-педагогічні умови формування етичної свідомості та поведінки дошкільника.

Тема 13. Розвиток творчих здібностей у дошкільному віці

Поняття «творчих здібностей». Умови та психологічні чинники розвитку творчих здібностей.

Особливості роботи з творчо обдарованими дошкільниками.

Особливості створення креативно збагаченого середовища в умовах родинного виховання та ДНЗ.

Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу

«Дитяча психологія»

1. Визначте основні закономірності психічного розвитку людини.
2. Визначте основні причини конфліктів між дітьми та шляхи їх подолання.
3. Визначте особливості розвитку уваги дітей дошкільного віку.
4. Визначте передумови формування особистості у ранньому дитинстві. Криза трьох років.
5. Визначте роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку дитини.
6. Назвіть особливості формування уяви у період дошкільного дитинства.
7. Назвіть передумови та умови психічного розвитку дитини.
8. Назвіть продуктивні види діяльності дошкільника.
9. Назвіть складові психологічної готовності дитини до школи.
10. Охарактеризуйте види мислення у дошкільному віці.

11. Охарактеризуйте вікову періодизацію дитинства.
12. Охарактеризуйте новоутворення пізнавальної сфери у період раннього дитинства.
13. Охарактеризуйте особливості розвитку мотиваційної сфери і формування самосвідомості дошкільника.
14. Охарактеризуйте особливості сенсорного розвитку дошкільників.
15. Охарактеризуйте особливості спілкування дітей з дорослими і однолітками.
16. Охарактеризуйте процес розвитку емоцій та почуттів у дошкільному віці.
17. Охарактеризуйте процес розвитку пам'яті дошкільників.
18. Охарактеризуйте розвиток пізнавальних процесів дошкільника.
19. Розкрийте особливості розвитку особистості у старшому дошкільному віці.
20. Розкрийте роль гри у розвитку мотиваційної сфери дошкільника.

3.5. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 1. Предмет теорії і методики фізичного виховання дітей від народження до шести років.

Етапи розвитку теорії та методики фізичного виховання. Характеристика основних понять: фізичний розвиток, фізичне виховання, фізична культура, рухова підготовленість, фізкультурна освіта, спорт. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Основні методи наукових досліджень в галузі фізичного виховання.

Основні джерела розвитку теорії фізичного виховання. Сучасні проблеми теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Тема 2. Характеристика завдань та засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Комплексний підхід у реалізації завдань фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Валеологічна спрямованість завдань фізичного виховання в «Базовому компоненті дошкільної освіти». Роль закладів дошкільної освіти у вирішенні завдань з фізичного виховання дітей.

Характеристика засобів фізичного виховання дошкільнят: сили природи; гігієнічні фактори; фізичні вправи. Характеристика фізичних вправ: поняття

про зміст, структуру і техніку фізичних вправ. Класифікація фізичних вправ. Вимоги до вибору фізичних вправ.

Тема 3. Дидактичні основи навчання дошкільників руховим діям.

Поняття про рухові вміння та навички, умови їх формування. Етапи навчання дітей руховим діям.

Єдність навчання, виховання та розвитку дітей в процесі фізичного виховання. Специфіка реалізації принципів навчання у фізичному вихованні. Методи і прийоми навчання фізичним вправам. Співвідношення дидактичних методів та прийомів на різних етапах навчання дошкільників руховим діям.

Взаємозв'язок формування рухових навичок та розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості, окоміру у дітей дошкільного віку. Особливості добору фізичних вправ для розвитку фізичних якостей.

Тема 4. Вікові особливості дітей раннього та дошкільного віку.

Закономірності фізичного розвитку дитячого організму: інтенсивність фізичного розвитку; висока пластичність та чутливість по відношенню до подразників зовнішнього середовища; напруженість процесів обміну речовин; тісна взаємодія фізичного та психічного розвитку дітей. Характеристика особливостей розвитку та удосконалення функцій органів та систем дитячого організму в процесі виконання фізичних вправ.

Тема 5. Особливості методики використання засобів фізичного виховання.

Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики. Особливості використання загальнорозвивальних видів гімнастики у закладі дошкільної освіти. Зміст та методика навчання дітей різних вікових груп вправам з шикування та перешікування, загальнорозвивальним та танцювальним вправам.

Методика навчання основним рухам. Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Техніка виконання основних рухів. Методика навчання дітей основним рухам, послідовність добірки фізичних вправ для формування у дітей різних вікових

груп рухових умінь та навичок з основних рухів. Використання підготовчих та допоміжних вправ. Прийоми страхування та попередження травматизму.

Тема 6. Вправи спортивного характеру.

Комплексний вплив вправ спортивного характеру на всебічний розвиток дітей. Види спортивних вправ. Правила вибору вправ спортивного характеру. Поетапність ознайомлення старших дошкільників з вправами спортивного характеру (підготовчий період, допоміжний та основний). Особливості методики розучування вправ спортивного характеру. Правила поведінки дітей та попередження травматизму під час навчання дітей спортивним вправам.

Тема 7. Ігри з елементами спорту.

Вплив ігор з елементами спорту на зміцнення здоров'я, підвищення рівня рухової підготовленості та розвиток фізичних якостей. Методика навчання дітей іграм спортивного характеру. Обладнання та інвентар. Техніка, правила та тактика ігор спортивного характеру. Дозування навантажень. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Тема 8. Рухливі ігри.

Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання дітей. Поняття про рухливу гру, її структура. Класифікація рухливих ігор, основні види ігор. Значення рухливих ігор для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Видатні педагоги про роль рухливої гри.

Тема 9. Особливості методики проведення рухливих ігор.

Вибір рухливих ігор для дітей дошкільного віку. Ускладнення та варіативність рухливих ігор. Підготовка вихователя та підготовка дітей до рухливої гри. Організація та керівництво рухливою грою: пояснення змісту та правил гри; прийоми розподілу ролей у грі; регулювання фізичного навантаження; підведення підсумків та оцінка діяльності дітей. Методика проведення рухливих ігор у різних вікових групах.

Тема 10. Українські народні рухливі ігри.

Українські народні рухливі ігри як дієвий засіб всебічного розвитку дітей дошкільного віку в умовах національного відродження. Види ігор та їх характеристика: сезонно-обрядові (хороводні), побутові, ігри-забавлянки, ігри-

забави (змагального типу), ігри-ловітки. Особливості методики проведення українських народних рухливих ігор. Використання малих фольклорних жанрів при проведенні народних рухливих ігор. Ознайомлення дітей з народними атрибутами до ігор.

11. Фізичне виховання дітей раннього віку.

Особливості розвитку моторики дітей раннього віку. Завдання фізичного виховання дітей 1-го, 2-го та 3-го років життя. Особливості застосування засобів фізичного виховання в роботі з дітьми раннього віку. Характеристика форм роботи з фізичного виховання та методика їх проведення.

12. Методика проведення фізкультурно-оздоровчі заходів.

Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Правила добору фізичних вправ для ранкової гімнастики. Зміст та структура ранкової гімнастики. Особливості складання комплексу ранкової гімнастики для дітей різних вікових груп. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах.

Структура гігієнічної гімнастики після денного сну, особливості проведення в різних вікових групах.

Обґрунтування необхідності проведення малих форм активного відпочинку. Варіанти проведення фізкультхвилинок та фізкультпауз.

13. Заняття з фізичної культури – основна форма роботи з фізичного виховання.

Значення занять з фізичної культури. Типи занять. Обґрунтування типового плану побудови занять з фізичної культури. Способи організації дітей для виконання фізичних вправ. Шляхи регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень на заняттях. Методика проведення занять з фізичної культури в різних вікових групах, у змішаних групах.

Особливості організації та варіанти проведення занять на повітрі. Зміст занять з фізичної культури на повітрі в різні пори року.

14. Забезпечення рухової активності дітей дошкільного віку в повсякденному житті.

Поняття «рухова активність». Види рухової активності: цілеспрямована та довільна. Якісна та кількісна характеристика рухової активності дітей.

Дослідження проблеми рухової активності. Поняття про активний та пасивний руховий режим. Характеристика різних форм роботи з фізичного виховання в повсякденному житті: прогулянки-походи за межі закладу дошкільної освіти; екскурсії; фізкультурні розваги та свята; дні (тижні) здоров'я; самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з дітьми, рухливі ігри, канікули.

15. Планування та облік роботи з фізичного виховання в закладі.

Значення планування та обліку роботи в ДНЗ. Основні вимоги до планування. Реалізація дидактичних принципів при розподілі програмового матеріалу у перспективному плані. Оперативне планування. Облік роботи з фізичного виховання (попередній, поточний, рубіжний).

16. Зв'язок сім'ї та ЗДО в роботі з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку.

Значення співпраці з родинами в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Характеристика форм роботи з батьками: індивідуальні та групові консультації; батьківські збори; семінари; конференції, „ярмарки ідей”; лекції; відвідування сімей тощо. Шляхи залучення батьків до співпраці. Особливості організації фізичного виховання дітей в умовах сім'ї.

Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу

„Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку”

1. Розкрийте методику проведення фізкультурних розваг в різних вікових групах.
2. Визначте основні засоби профілактики плоскостопості у дошкільників в процесі дошкільного виховання. Шляхи формування постави.
3. Розкрийте методику навчання дітей катанню на санчатах.
4. Визначте особливості проведення занять з фізичної культури в групах раннього віку.
5. Розкрийте методику проведення рухливих ігор з дітьми дошкільного віку.
6. Розкрийте варіанти проведення фізкультпауз з дітьми дошкільного віку.
7. Розкрийте методику навчання дітей старшої групи грі у городки.
8. Охарактеризуйте особливості методики розучування вправ та ігор спортивного характеру з дітьми дошкільного віку.
9. Складіть комплекс вправ гігієнічної гімнастики після денного сну для дітей старшої групи.
10. Складіть комплекс загальнорозвивальних вправ на предметах для дітей середньої групи.

11. Сплануйте вступну частину заняття з фізичної культури для дітей середньої групи.
12. Сплануйте роботу дошкільного навчального закладу з батьками з питань фізичного виховання дітей.
13. Складіть план-конспект фізкультурного заняття для дітей раннього віку.
14. Складіть план основної частини з фізичної культури на повітрі для дітей середньої групи.
15. Доберіть малі фольклорні жанри, які використовуються при проведенні українських народних рухливих ігор з дітьми дошкільного віку. Визначте їх місце у методиці проведення цих ігор.

3.6. МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ.

1. Теоретико-методичні засади методики ознайомлення дітей з природою.

Становлення і розвиток методики ознайомлення дітей з природою.

Використання природи у вихованні дітей дошкільного віку в історії західної прогресивної педагогіки. Я.А. Коменський про необхідність ознайомлення дітей з природою з раннього віку. Ж.Ж. Руссо про значення спілкування з природою для виховання дітей. Погляди Й.Г. Песталоцці на значення природи у розумовому розвитку дітей. Використання природи як джерела розумового і морального виховання у педагогічній системі Ф. Фребеля. Погляди М.М. Монтесорі на природу як фактор виховання.

К.Д. Ушинський про значення використання природи у початковому навчанні дітей: виховання інтересу і любові до природи, патріотичних почуттів, розвиток спостережливості, логічного мислення, формування реалістичних уявлень про природу. Розвиток Є.М. Водовозовою поглядів К.Д. Ушинського на роль природи у вихованні дітей дошкільного віку. Зміст спостережень з дітьми в природі, ознайомлення з працею дорослих.

С.Ф. Русова, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський про роль природи у формуванні особистості дитини.

2. Завдання ознайомлення дітей з природою.

Природа як фактор загального фізичного і психічного розвитку дитини. Сенсорний розвиток дитини в процесі спілкування з природою. Формування обстежувальних дій, засвоєння дітьми сенсорних еталонів.

Вирішення завдань розумового виховання в процесі ознайомлення дітей з природою: формування системи реалістичних знань про предмети і явища природи. Дослідження з проблеми. Системність знань про природу як одна з основ розумового розвитку. Формування системи знань на рівні уявлень і елементарних понять. Формування наочно-образного, образного, логічного мислення в процесі ознайомлення з природою, удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, умінь дітей робити узагальнення. Розвиток мови дітей.

Розвиток пізнавальних інтересів дітей. Роль знань, їх поступове ускладнення у формуванні пізнавальних інтересів. Активна пізнавальна діяльність дітей як умова формування пізнавального інтересу. Дослідження з проблеми.

Екологічне виховання дошкільників – перша сходинка в системі екологічного виховання особистості. Принципи і завдання екологічного виховання дошкільників. Дослідження з проблеми.

Естетичне виховання дітей засобами природи. Виховання у дітей естетичних уявлень, розвиток естетичних почуттів. Сучасні дослідження з проблеми.

Принципи відбору знань дітей дошкільного віку про природу. Принцип виховуючого та розвивального характеру знань (відбір знань з урахуванням мети виховання, психічних можливостей дітей та завдань ознайомлення дітей з природою).

Принцип науковості: відбір змісту системи знань для дітей дошкільного віку, виходячи з основних природознавчих ідей і понять (поняття єдності організму та середовища, взаємозв'язку всіх елементів природи, самоорганізації і розвитку природних систем тощо). Формування реалістичних, різнобічних знань дітей про природу („нежива природа”, рослини, тварини). Ознайомлення дітей із зв'язками та залежностями в природі. Формування знань про зміни в природі, про роль людини у перетворенні природи. Зв'язок принципу науковості з принципом енциклопедичності знань.

Принцип доступності: Доступність матеріалу для сприймання й розуміння його дошкільниками, формування у дітей системи уявлень і найпростіших понять про природу. Відбір типового матеріалу. Що забезпечує формування системності знань.

Краєзнавчий принцип у відборі матеріалу. Конкретизація матеріалу відповідно до місцевих умов проживання дитини.

Базовий компонент. Освітня лінія «Дитина у природному довіллі». Зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою в закладі дошкільної освіти. Загальна характеристика змісту знань дітей про природу, умінь і навичок щодо вирощування рослин, догляду за тваринами, природоохоронної діяльності в природі. Структура чинних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку в ЗДО. Характеристика розділу з ознайомлення дітей з природою. Поступове ускладнення програмового матеріалу в залежності від вікової групи дітей. Концентричний принцип розташування матеріалу, що забезпечує повторність знань, поглиблення їх на кожному ступені вивчення матеріалу. Розташування матеріалу за принципом сезонності. Розташування матеріалу за сферами розвитку дитини, видами діяльності.

Куточок природи та ділянка закладу дошкільної освіти як основна база ознайомлення дітей з природою. Необхідність організації куточка природи, його освітнє значення. Розміщення і обладнання куточка природи. Створення науково-природничого центру в куточку природи. Вимоги до його обладнання.

Правила підбору об'єктів для куточка природи: врахування можливостей утримання об'єкта в умовах жилого приміщення, безпечність для дітей, відповідність вимогам програм, доступність для догляду тощо. Постійні та тимчасові мешканці куточка природи.

Кімнатні рослини куточка природи і зимового саду (декоративно-листяні, красиво-квітучі, цибулинні, виткі, ампельні, сукуленти): походження рослин, біологічна характеристика, особливості догляду, використання.

Утримання риб у куточку природи. Риби місцевих водойм і екзотичні риби, їх біологія, умови утримання. Влаштування акваріуму і догляд за ним.

Птахи в куточку природи. Утримання в куточку природи папуг, канарок, щиглів, їх біологія та умови утримання. Ссавці – постійні мешканці кутка природи: морська свинка, хом'ячок. Біологія тварин та умови утримання. Тимчасові мешканці куточка природи: безхребетні тварини (молюски, ракоподібні, комахи) та хребетні (земноводні, плазуни, ссавці, птахи). Біологія тварин та умови утримання. Сезонні зміни в об'єктах куточка природи

Освітнє значення ділянки закладу дошкільної освіти. Вимоги до планування й озеленення ділянки. Планування ділянки. Підбір дерев і кущів для озеленення ділянки, їх біологія і агротехніка.

Квітники та газони на ділянці ЗДО, їх види і влаштування. Підбір декоративних квітникових рослин: багаторічних, дворічних, однорічних з урахуванням термінів цвітіння та естетичного вигляду. Біологія і агротехніка вирощування. Створення куточків дикоростучих рослин на території ЗДО. Особливості планування місця, висадки та догляду за рослинами лісу, луків, водойми.

Вимоги до плодового саду на ділянці закладу дошкільної освіти. Планування саду, підбір плодових дерев та ягідних кущів. Посадка саду та догляд за ним у різні пори року. Город на ділянці ЗДО, його планування. Підбір овочевих культур, їх біологія та агротехніка. Приваблювання птахів на ділянці в різні пори року. Влаштування годівниць, поїлок, штучних гніздівель.

3. Методи ознайомлення дітей з природою.

Загальна класифікація методів ознайомлення дітей з природою. Залежність вибору методів і прийомів навчання від змісту знань, конкретних завдань розвитку особистості й особливостей пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

Спостереження – основний метод ознайомлення дітей з природою. Види спостережень за характером пізнавальних завдань (первинні, повторні, порівняльні, заключні); за тривалістю (короткотривалі, довготривалі, систематичні спостереження за змінами і розвитком природи): за способом організації (планові, за ініціативою дітей, колективні, індивідуальні). Зміст

місце і значення різного виду спостережень у кожній віковій групі дітей у ЗДО та сім'ї.

Особливості організації і методика керівництва спостереженнями різного виду. Відбір матеріалу для спостережень. Створення умов для проведення спостережень. Схема розгляду рослин і тварин. Прийоми керівництва спостереженнями дітей в різних вікових групах.

Наочні методи ознайомлення дітей з природою. Використання ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей з природою. Види ілюстративного матеріалу, місце, значення, підбір і методика використання в різних вікових групах. Своєрідність використання репродукцій пейзажу, натюрморту в роботі з дітьми дошкільного віку.

Технічні засоби в ознайомленні дітей з природою, їх значення. Характеристика аудіовізуальних, візуальних та адитивних технічних засобів та методика їх використання в ознайомленні дітей з природою. Можливості використання комп'ютерної техніки в ЗДО та сім'ї.

Метод моделювання в ознайомленні дітей старшого дошкільного віку з природою. Роль методу у формуванні уявлень дітей про об'єкти і явища природи, засвоєнні дітьми знань про причино-наслідкові зв'язки і залежності в природі. Зв'язок моделювання зі спостереженнями та іншими методами.

Практичні методи ознайомлення дітей з природою. Праця дітей як один з основних методів ознайомлення з природою, її своєрідність, освітнє значення. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей в природі.

Види праці дітей в природі – вирощування рослин, догляд за тваринами, охорона природи. Зміст праці дітей в різних вікових групах. Форми організації праці дітей: доручення, чергування, колективна праця. Методика керівництва різними формами організації праці дітей.

Нескладні досліди як метод ознайомлення дітей з природою. дослід як своєрідний вид спостереження, що організовується у спеціально створених умовах і передбачає пошукові дії дітей. Значення дослідів у практиці засвоєння дітьми нескладних причино-наслідкових зв'язків і залежностей у природі, розвитку пізнавальної активності дітей. Структура дослідів. Методика

організації та проведення дослідів. Зміст дослідів, що проводяться з об'єктами «неживої» природи, рослинами, тваринами. Виховання турботливого ставлення до об'єктів природи у дітей під час проведення дослідів.

Гра як метод ознайомлення дітей з природою. Роль і місце різноманітних ігор у збагаченні, закріпленні, систематизації й узагальненні знань дітей про природу. Творчі рольові ігри, що відображають уявлення дітей про природу («Зоопарк», «Мауглі у джунглях», «Подорож у Космосі» тощо). Керівництво сюжетно-рольовими іграми дітей.

Використання будівельно-конструктивних для вивчення властивостей природних матеріалів: води, піску, снігу, льоду, листям, насінням та плодами дерев та кущів. Створення умов для ігор з природними матеріалами. Методика керівництва іграми дітей з природними матеріалами.

Дидактичні ігри та їх роль в ознайомленні дітей з природою. своєрідність дидактичних ігор природничого змісту. Види дидактичних ігор, структура, зміст та методика проведення в різних вікових групах. Рухливі ігри.

Закріплення уявлень дітей про характерні особливості зовнішнього вигляду, способу пересування, спілкування між собою тварин. Використання вправ та ігор імітаційного характеру на заняттях з ознайомлення дошкільників з природою.

Словесні методи ознайомлення дітей з природою. Розповіді вихователя про предмети та явища природи, їх значення та місце в системі формування знань дітей про природу. Вимоги до розповідей вихователя про природу. Види розповідей, методика їх використання у освітньому процесі.

Дитяча художня література як метод ознайомлення з природою. вимоги до дитячої природознавчої книги. Реалістичні та фантастичні твори письменників класиків і сучасних письменників про природу для дітей дошкільного віку. Методика використання природознавчої літератури в різних вікових групах. Загальна характеристика сучасних дитячих природознавчих журналів.

Бесіда як метод ознайомлення дітей з природою. Види бесід з дітьми про природу (вступна, супровідна, тематична, заключна) і їх зміст. Вимоги до

проведення бесід, методика їх проведення. Роль бесід у систематизації знань дітей про природу.

4. Форми організації та планування роботи з ознайомлення дітей з природою.

Загальна характеристика форм ознайомлення дітей з природою. Необхідність використання різноманітних форм навчання у освітньому процесі ЗДО та сім'ї.

Заняття як важлива форма ознайомлення дітей з природою. значення і місце занять у системі роботи з ознайомлення дітей різних вікових груп з природою. зміст знань, умінь і навичок, що формуються на заняттях з природознавства, виходячи з вимог програми. Відбір матеріалу для занять. Єдність виховних та освітніх завдань, що здійснюються на заняттях з ознайомлення дітей з природою.

Використання різноманітних методів і прийомів на заняттях, відповідно до завдань програми, місця заняття у системі роботи, віку дітей, їх пізнавальних потреб та інтересів. Типи занять за їх місцем у системі роботи з ознайомлення дітей з природою: формування початкових уявлень, збагачення та розширення знань, узагальнення та систематизація знань дітей на заняттях. Методика проведення занять різного типу.

Своєрідність вимог до організації і проведення природознавчих занять. Особливості проведення занять з дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку. Система і послідовність занять, пов'язаних з природою, у різні пори року. Використання на заняттях знань дітей, що отримані ними у повсякденному житті. Зв'язок занять з іншими формами роботи.

Експедиції як особливий вид занять. Місце експедицій в системі роботи щодо ознайомлення дітей з природою в умовах закладу дошкільної освіти та сім'ї. Зміст експедицій, їх тематика. Структура експедиції. Методика проведення експедицій. Підготовка вихователя до експедиції. Визначення програмових завдань, місця маршруту експедиції, підбір обладнання для збору і розміщення природного матеріалу. Підготовка дітей до експедиції. Поєднання різноманітних

методів і прийомів роботи з дітьми в ході екскурсії. Організація діяльності дітей на екскурсії: пізнавальної, ігрової, трудової.

Цільова прогулянка як форма організації роботи з ознайомлення дітей з природою. Відмінність цільової прогулянки від екскурсії. Зміст спостережень на цільових прогулянках. Методика проведення цільової прогулянки в природі.

Повсякденні прогулянки на ділянці дитячого садка, їх значення та місце в системі роботи з ознайомлення дітей з природою. Організація спостережень за об'єктами і явищами природи на прогулянці. Форми організації спостережень. Керівництво самостійними спостереженнями дітей. Організація та керівництво іграми дітей з природними матеріалами на прогулянках у різні пори року. Праця дітей на ділянці під час прогулянок.

Засоби фіксації знань дітей про природу. Календар природи і календар погоди, методика їх ведення. Відображення вражень дітей у малюнках чи інших видах зображувальної діяльності. Складання нескладних колекцій зі старшими дошкільниками. Організація свят в природі.

5. Планування й облік роботи з ознайомлення дітей з природою.

Принципи планування роботи з ознайомлення дітей з природою. Планування системи занять на сезон. Поступове ускладнення матеріалу. Відбір методів засвоєння дітьми системи знань, формування пізнавальної активності та інтересів, практичних умінь та навичок спілкування з природою. Встановлення зв'язків занять з основ природознавства із заняттями з інших розділів програми. Розробка системи комплексних занять. Встановлення зв'язку при плануванні системи занять з роботою у повсякденному житті. Види планів. Структура плану методиста закладу дошкільної освіти, вихователя.

Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу

«Методика ознайомлення дітей з природою»

1. Охарактеризуйте бесіду як метод ознайомлення дітей з природою (види бесід, їх зміст; вимоги до проведення бесід, методика проведення)
2. Розкрийте методику підготовки до екскурсії та її проведення
3. Охарактеризуйте цільову прогулянку як форму роботи по ознайомленню дітей із природою, визначте відмінність її від екскурсії
4. Розкрийте методику організації та проведення дослідів з дітьми різного віку

5. Охарактеризуйте розповіді вихователя як один із словесних методів у формуванні еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку
6. Дайте загальну характеристику методів ознайомлення дошкільників з природою: класифікація методів ознайомлення дітей з природою, взаємозв'язок методів, пріоритет методів
7. Розкрийте значення, місце та методику організації свят природничого характеру
8. Змодельуйте город на ділянці ЗДО для дітей молодшого дошкільного віку. Обґрунтуйте свій вибір.
9. Охарактеризуйте доручення для дітей середнього дошкільного віку, пов'язане з працею в куточку природи
10. Складіть конспект узагальнюючої бесіди природничого змісту з дітьми старшого дошкільного віку
11. Складіть розповідь про природу для дітей середнього або старшого дошкільного віку
12. Складіть рекомендації щодо проведення цільових прогулянок.
13. Розробіть конспект спостереження за канаркою (середня група)
14. Сплануйте проведення дослідів з повітрям для дітей старшого дошкільного віку.

3.7. ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА

1. Теоретико-методологічні засади дошкільної лінгводидактики.

Дошкільна лінгводидактика як наука (А.М. Богуш, С.У. Гончаренко, М.М. Шанський). Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, слово і поняття; мова та історія: мова і поезія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мовлення, практика – критерій істини.

Психологічні аспекти мовлення у працях українських вчених (Б.Ф. Баєв, Г.С. Костюк, О.І. Синиця, В.А. Семиченко та ін.). Психолінгвістика про розвиток мовлення дітей (О.О. Леонт'єв, І.О. Зимня, О.М. Шахнарович).

Лінгвістика – теоретичне підґрунтя дошкільної лінгводидактики. Функції мови і мовлення: комунікативна, номінативна, експресивна, гносеологічна, сигніфікативна та ін. Текст як основне лінгвістичне поняття лінгводидактики; ознаки тексту; засоби зв'язку в тексті. Нормативність, культура мовлення.

Педагогіка як база лінгводидактики. Використання категорій педагогіки (навчання, розвиток, формування, принципи, методи, прийоми, форми, фактори, умови, виховання) в методиці навчання дітей рідної мови.

Навчально-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку. Мовленнєва діяльність, її характеристика (Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, І.О. Зимня, О.О. Леонт'єв). Навчально-мовленнєва діяльність, її структура, специфіка на етапі дошкільного дитинства. Взаємозв'язок пізнавальної і навчально-мовленнєвої діяльності дітей. Мовленнєві вміння і навички. Мовленнєві ситуації. Мовленнєва активність. Формування оцінно-контрольних дій у навчально-мовленнєвій діяльності.

2. Закономірності та принципи розвитку мовлення, навчання дітей рідної мови.

Мовленнєве середовище, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища. Мовлення дорослих (батьків, вихователів) та його вплив на мовлення дітей. Мовлення однолітків та старших за віком дітей і його вплив на мовлення дітей.

Закономірності розвитку мовлення дітей (Л.П. Федоренко. Специфічні особливості мовлення дітей молодшого дошкільного віку: домінуючий тип мовлення, загальна пом'якшеність мовлення, характеристика словника і граматичної правильності мовлення, ситуативність мовлення, співвідношення соціалізованого та егоцентричного мовлення; провідний вид спілкування як діяльності (А.Є. Аркін, М.І. Лісіна, Д.Б. Ельконін); форми і функції мовлення. Статеві відмінності мовлення хлопчиків і дівчаток. Базисна характеристика мовлення дітей 4 років.

Особливості мовлення дітей середнього дошкільного віку. Досягнення мовленнєвого розвитку: надзвичайна мовленнєва активність, нестійкість вимови, словотворчість, допитливість (чомушки); провідний вид спілкування; специфіка засвоєння словника і граматичної правильності мовлення; співвідношення ситуативного і контекстного мовлення (З. Істоміна і Г.М. Леушина); поява нових типів зв'язного мовлення; функції і форми мовлення. Базисна характеристика мовлення дітей 5 років.

Характеристика мовлення дітей старшого дошкільного віку. Досягнення в розвитку мовлення дітей цього віку. Провідний вид спілкування. Функції і

форми мовлення. Періодизація мовленнєвого розвитку дітей (А.К. Маркова, Т.О. Піроженко, Д.Б. Ельконін). Базисна характеристика мовлення випускника дошкільного закладу освіти.

Принципи засвоєння і навчання дітей рідної мови. Врахування загальнодидактичних принципів навчання: принцип виховуючого навчання, єдності навчання з життям, теорії з практикою, усвідомленість, послідовність, систематичність, науковість, наочність, творча активність, доступність, міцність засвоєння знань, урахування індивідуальних особливостей дітей. Методичні принципи навчання. Загальні принципи: принцип уваги до матерії мови, розуміння мовних значень, оцінки виразності мовлення, розвитку чуття мови, випереджуючого розвитку усного мовлення, поступового прискорення темпів збагачення мовлення.

Часткові методичні принципи: комунікативна спрямованість навчання, навчання мовлення як діяльність, активна мовленнєва практика, організація спостережень над мовним матеріалом, комплексний підхід до розвитку всіх аспектів мови, мотивація мовної діяльності, вплив художньої літератури на мовний розвиток дітей (А.М. Богущ, В.Л. Скалкін). Спеціальні методичні принципи.

4. Мовленнєве спілкування вихователя як комунікативний фактор розвитку мовлення дітей.

Принципи організації вихователем мовленнєвого спілкування з дітьми (І.О. Луценко). Функції, форми мовленнєвих висловлювань вихователя. Вимоги до якостей професійного мовлення. Етапи здійснення і прийоми управління мовленнєвим контактом. Невербальна комунікація вихователя в міжособистісному спілкуванні. Особливості мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми різного віку.

5. Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти. Освітня лінія «Мовлення дитини». Мовленнєва компетенція. Фонетична компетенція. Лексична компетенція.

Граматична компетенція. Діалогічна компетенція. Монологічна компетенція. Комунікативна компетенція.

Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення в сучасних програмах розвитку, навчання і виховання дітей в закладах дошкільної освіти: «Дитина», «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Я у Світі», «Оберіг» та ін. Засоби реалізації програми. Мовлення вихователя як засіб розвитку мовлення дітей, вимоги до нього: змістовність, точність, логічність, доступність, багатство словника, чиста звуковимова, виразність, образність, відповідність нормам літературної вимови. Вимоги до мовлення дітей.

Форми роботи з розвитку мовлення в ЗДО: навчання на заняттях, навчання і розвиток мовлення дітей у повсякденному житті. Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови. Види занять. Комплексне мовленнєве заняття. Тематичне мовленнєве заняття. Особливості планування і проведення занять з навчання мови і розвитку мовлення.

Методи й прийоми розвитку та навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти. Наочні методи навчання. Словесні методи навчання. Практичні та ігрові методи навчання. Взаємозв'язок і взаємозалежність методів навчання. Прийоми навчання дітей рідної мови.

7. Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики.

Становлення і розвиток дошкільної лінгводидактики в Україні. Вчення К.Д. Ушинського про рідну мову. Стаття і книга «Рідне слово». Лінгводидактична концепція К.Д. Ушинського.

С. Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському закладі дошкільної освіти. Концепція мовної освіти дітей дошкільного віку в Україні: єдність біологічного і соціального в мовленнєвому розвитку дітей: співвідношення діалектного і літературного мовлення; форми і методи навчання дітей рідної мови.

В.О. Сухомлинський та його лінгводидактичні погляди. Книга «Серце віддаю дітям». Навчання дітей 6 років рідної мови в школі під блакитним небом.

8. Основні напрямки розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку.

Становлення і розвиток мовлення дітей раннього віку. Становлення мови дітей першого року життя. Особливості домовного періоду. Розвиток голосових реакцій (гукання, гулення, трелі, белькіт), наслідування звуків і слів. Розвиток розуміння мовлення оточуючих, поява перших усвідомлених слів. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей першого року життя. Шляхи розвитку мовлення дітей першої групи раннього віку: розвиток домовних проявів і наслідування звуків. Розвиток розуміння мовлення. Навчання дітей вимови перших усвідомлених слів. Методика проведення ігор-занять з розвитку мовлення. Прийоми організації індивідуальних і групових ігор-занять. використання картинки й художньої літератури в роботі з дітьми першого року життя.

Характеристика мовлення дітей другого року життя. Розвиток розуміння мовлення, фонематичного слуху, активного мовлення дітей. Специфіка засвоєння дітьми слів, темпи збагачення словника. Оволодіння граматичними елементами мови. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей на другому році життя. Методика проведення занять з дітьми другого року життя, їх види й характеристика. Структура заняття. Прийоми розвитку мовлення: показ з називанням, показ предметів у дії, зразок мовлення вихователя, повторення слів і речень, запитання, відшукування й впізнавання предметів, емоційно-ігрові прийоми. Використання картинок, показ інсценівок, читання й розповідання дітям (оповідання, казки, потішки, вірші).

Керівництво розвитком мовлення дітей другого року життя у процесі спілкування вихователя з дітьми в повсякденному житті. Організація спілкування з дітьми старшого дошкільного віку.

Характеристика мовлення дітей третього року життя: розвиток мовлення, словниковий запас. Звукова й граматична правильність мовлення, діалогічне мовлення, особливості засвоєння речень. Спілкування як важлива умова розвитку активного мовлення дітей. Розмова вихователя з дітьми в

повсякденному спілкуванні як метод розвитку діалогічного мовлення. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей третього року життя. Методика розвитку мовлення дітей третього року життя. Види занять, специфіка проведення. Методи й прийоми розвитку мовлення на третьому році життя: спостереження, цільові прогулянки, розглядання предметів і бесіда про них, розмови вихователя з дітьми. Розповіді вихователя. Доручення мовленнєвого характеру, дидактичні ігри, бесіди-розповіді, бесіди за картинками, показ інсценівок, театрів, читання й розповідання казок, оповідань, віршів, потішок. Розвиток мовлення в повсякденному житті.

Методика виховання звукової культури мовлення. Закономірності засвоєння звука дитиною. Значення домовних проявів у становленні звукової культури мовлення. Особливості засвоєння дітьми фонем. Роль слухового й мовно-рухового аналізаторів у засвоєнні дітьми звуків (В. Бельтюков, О. Гвоздєв, Н. Швачкін).

Сприймання звуків на слух і їх артикуляція. Усвідомлення звукового складу рідної мови (О. Гвоздєв, С. Бернштейн, В. Бельтюков, Н. Швачкін, Д. Ельконін, Л. Журова та ін.).

Характеристика компонентів звукової культури мовлення: правильна артикуляція звуків, фонетична й орфоепічна правильність мовлення, дикція, мовленнєве дихання, фонематичний і мовленнєвий слух, темп мовлення, сила голосу, інтонаційна виразність мовлення. Особливості звуковимови дітей різних вікових груп.

Передумови виховання звукової культури мовлення: розвиток слухового й мовленнєво-рухового аналізаторів, фонематичного слуху, гігієна нервової системи, охорона органів слуху, мовлення, носоглотки; правильне мовлення оточуючих, активна мовленнєва практика, наявність дидактичного матеріалу, спільна робота закладу дошкільної освіти й сім'ї.

Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови дітей. Фронтальна та індивідуальна робота з дітьми.

Дидактичні ігри й вправи у вихованні звукової культури мовлення. Види занять, їх структура, обладнання наочними і дидактичними матеріалами. Методика проведення в різновікових групах. Виховання звукової культури мовлення у процесі режимних моментів й на інших заняттях.

9. Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти.

Закономірності засвоєння слова дитиною. Перші слова, їх специфіка й особливості. Етапи оволодіння словом. Оволодіння значенням слова. Лексичне значення слів. Ступені узагальнення слів за значенням (М. М.Кольцова), засвоєння дітьми прямого й переносного значення слів.

Завдання й зміст словникової роботи в різних вікових групах закладу дошкільної освіти. Добір слів для засвоєння дітьми. Словник-мінімум, тематичні словники. Ускладнення вимог програми до словника дітей у різних вікових групах: розширення словника на основі ознайомлення дітей з новими предметами, явищами оточуючого життя; уведення нових слів у процесі поглиблення знань дітей про предмети, явища та їх відношення, якості, властивості; введення антонімів, синонімів, порівнянь; розвиток словника у процесі узагальнення уявлень про предмети та явища; введення слів, що означають елементарні поняття (видові, родові) (В.Й. Логінова).

Принципи словникової роботи: тісний взаємозв'язок слова з фактами реальної дійсності, введення слів на основі активної пізнавальної діяльності; вирішення всіх завдань словникової роботи в єдності. Характеристика методів і прийомів словникової роботи. Методика використання загадок і прислів'їв у роботі з дітьми.

Народні та дидактичні ігри й дидактичні вправи, їх види, зміст і методика проведення в різних вікових групах. Настільно-друковані ігри, народні хороводні ігри та їх місце у словниковій роботі (Н.І. Луцан).

Розвиток словника в різних видах діяльності і у повсякденному житті.

10. Методика формування граматичної правильності мовлення у дітей.

Становлення граматичної будови мови у дітей. Пасивне та активне засвоєння (Д.Ф. Ніколенко). О.М.Гвоздев про періоди становлення граматичної будови мови. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми

дошкільного віку. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини. Дослідження формування граматичної правильності мовлення в дітей (Ф.О. Сохін та ін.). Особливості побудови дітьми речень. Оволодіння флексіями, узгодженнями й керуванням (О.М. Гвоздев, М.П. Феофанов, Т.В. Сорочан, В.Й. Ядешко).

Дитяче словотворення, його характеристика, види, типи, причини цього явища. Книга К.І. Чуковського «Від 2 до 5». Словесна творчість, її характеристика (Н.В. Гавриш).

Завдання й зміст формування граматичної правильності мовлення в дітей. умови, необхідні для засвоєння дітьми норм граматики (А.М. Богущ). Шляхи й методи формування граматичної правильності мовлення. Дидактичні ігри, вправи, мовленнєві ситуації, казки, їх місце у формуванні граматичної будови мови (К.Л. Крутій, Й.Н. Маковецька, Н. Лопатинська, Г.Г. Ніколайчук). Спеціальні заняття з формування граматичної правильності мовлення, методика їх проведення; ознайомлення дітей з реченнями, словам, складом (К.Л. Крутій, Т.В. Сорочан).

11. Методика розвитку зв'язного мовлення. Методика розвитку діалогічного мовлення.

Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне). Ситуативне й контекстне мовлення. Особливості засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язного мовлення. Поняття «діалог». Репліка як структурний елемент діалогу. Види реплік.. Характеристика діалогічного мовлення дітей, особливості оволодіння (Г.В. Чулкова).

Завдання й зміст роботи з розвитку діалогічного мовлення в закладі дошкільної освіти. Методи розвитку діалогічного мовлення. Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні. Вимоги до організації розмов, їх тематика й зміст у кожній віковій групі. Прийоми навчання дітей постановці запитань, ведення діалогу. Прийоми активізації мовлення мовчазних та соромливих дітей.

Бесіда як метод розвитку діалогічного мовлення. Види, зміст і тематика бесід. Структура бесіди. Методика проведення бесіди: підготовка вихователя й дітей до бесіди, добір наочного, дидактичного, ілюстративного матеріалу та

технічних засобів навчання до бесіди. Види запитань вихователя, вимоги до запитань та відповідей дітей.

Зміст і завдання навчання дітей розповідання. Методика навчання дітей розповідання. Види розповідей, їх класифікація, послідовність введення різних видів розповідей, їх місце на заняттях з розвитку мовлення. Характеристика методів, прийомів навчання дітей розповідання.

Навчання дітей розповідання за дидактичними картинами. Методика навчання описових розповідей за картиною. Сюжетні й творчі розповіді. Методика навчання дітей розповідання за картинами в різних вікових групах. Навчання дітей розповідання за іграшками. Описові розповіді, їх структура й прийоми навчання. Сюжетні розповіді за однією іграшкою та набором іграшок (за ігровою сюжетною обстановкою). Прийоми навчання розповідання за іграшками в різних вікових групах.

Розповіді дітей з досвіду. Тематика розповідей. Методичні прийоми навчання розповідання з власного досвіду: зразок розповіді, план, вказівки. Методика навчання дітей складання листів.

Переказ літературних творів. Добір літературних творів для переказу, вимоги до них. Вимоги до дитячих переказів (усвідомленість, послідовність, точність, образність і граматична правильність мови, інтонаційна виразність, елементи творчої доробки). Методичні прийоми навчання дітей переказу: запитання, план, спільний, відображений переказ, підказка, переказ за частинами, за ролями, за малюнками, з використанням ТЗН, ілюстративного матеріалу, від першої особи, переказ з елементами драматизації та навчання творчого розповідання, інсценування. Особливості навчання переказу в різних вікових групах

Навчання творчого розповідання. Роль чуттєвого досвіду, розвиток самостійності й творчої уяви в ході розповідей. Види й тематика розповідей: складання розповідей за опорними словами, продовження початку розповіді (казки) вихователя, складання початку розповіді (казки вихователя, творчі розповіді на тему, розповіді про смішні епізоди, про одного героя, розповіді-мініатюри (етюди), самостійне складання казок, небувальщин, складання

розповідей, аналогічних прочитаним. Структурні компоненти заняття й методичні прийоми навчання творчого розповідання (Н.П. Орланова, Н.Ф. Виноградова, Є.І. Тихеева, С. Ласунова, Т.Г. Постоян).

Використання сюжетно-рольових, дидактичних ігор, вправ, мовних логічних задач у навчанні зв'язного мовлення. Розвиток пояснювальної, плануючої функції мовлення на заняттях і в різних видах діяльності.

11. Методика формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Спілкування як специфічний вид дитячої діяльності. Специфіка комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку (Т.О. Піроженко). Зміст мовленнєвих контактів дітей дошкільного віку. (О.О. Смірнова). Характеристика мовлення дітей з різними формами спілкування.

Комунікативна компетентність дітей дошкільного віку (А.М. Богуш, Т.О. Піроженко). Культура мовленнєвого спілкування як показник сформованості комунікативної компетентності (А.М. Богуш). Складові комунікативної компетентності: когнітивно-комунікативна, орієнтувально-планувальна, організаційно-комунікативна, мовленнєва, комунікативно-мовленнєва (І.О. Луценко). Комунікативна компетентність випускника закладу дошкільної освіти.

Методи розвитку потреби у мовленнєвому спілкуванні, комунікативних мотивів. Методика формування комунікативно-орієнтаційних дій. Методика навчання дітей способам розв'язання комунікативних мовленнєвих задач. Методика навчання дітей невербальних засобів спілкування.

12. Методика художнього читання й розповідання дітям.

Теоретичні основи формування художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Особливості сприймання дітьми художніх творів. Змістова сторона художньо-мовленнєвої діяльності. Складники художньо-мовленнєвої компетенції: когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, поетично-емоційна, оцінювально-етична, театральна-ігрова.

Завдання й зміст роботи закладу дошкільної освіти з ознайомлення дітей з художньою літературою. Джерела й жанри художнього читання. Принципи добору літературних творів для читання й розповідання дітям. Принципи ознайомлення дітей з художніми творами. Методика читання художніх творів на заняттях.

Види і типи літературних занять, їх специфіка. Підготовка вихователя до занять: добір твору, виразне читання, виділення важливих слів, добір ілюстрацій, наочності, технічних засобів навчання. Види бесід після художнього читання: етично-оцінні, моральної спрямованості, уявлювальний діалог з героями творів, колективне складання листа герою. Прийоми ознайомлення дітей з жанрами, композицією, засобами художньої виразності твору, дитячою книгою, її структурою.

Куточок книги у дошкільному навчальному закладі. Зміст і обладнання в різних вікових групах. Літературні та літературно-музичні свята та розваги. Тематика, види і зміст літературних ранків і вечорів, методика їх проведення в різних вікових групах.

Методика ознайомлення дітей з поетичними творами. Методика заучування поетичних творів. Особливості сприймання й запам'ятовування дітьми віршів. Добір віршів для заучування, вимоги до них. Структура занять із заучування віршів і методичні прийоми їх проведення в різних вікових групах.

Драматизація та інсценування за змістом художніх творів у ЗДО. Методика організації ігор-драматизацій, читання за ролями, інсценування художніх творів у різних вікових групах.

Види театрів: настільний, картонажний, ляльковий, театр іграшок, тіньовий, фланелеграф, пальчиковий театр, театр живих тіней. Методика їх використання в різних вікових групах.

13. Підготовка дітей до навчання грамоти.

Теоретичні засади підготовки дітей до навчання грамоти. Поняття «наступність», «перспективність». Аналіз Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової освіти в галузі мовленнєвого розвитку дітей. Аналіз програм ЗДО і початкової школи.

Форми і методи забезпечення наступності і перспективності з навчання дітей та учнів рідної мови. Мовленнєва готовність дітей до школи. Діагностика мовленнєвої готовності дітей до школи.

Психолого-педагогічні основи навчання грамоти. Психологічна характеристика процесів читання й письма. Характеристика сучасного звукового аналітично-синтетичного методу навчання грамоти. Дослідження Д.Б. Ельконіна й Л.Є. Журової з навчання дітей звукового аналізу слів. Сучасні варіанти методик навчання грамоти й звукового аналізу слів дітей дошкільного віку. Характеристика «Абеток» для дошкільнят.

Підготовка до навчання грамоти на п'ятому році життя. Методика навчання дітей середньої групи звукового аналізу слів. Зміст і завдання підготовки до навчання грамоти на шостому році життя. Ознайомлення дітей з реченням, його будовою, словом, складом, звуком, наголосом. Методичні прийоми роботи.

Методика навчання дітей звукового аналізу слів: ознайомлення дітей з голосними, приголосними, звуками; твердими, м'якими приголосними звуками, фішками та позначеннями звуків, схемою звукового аналізу слів. Структура й специфіка занять.

Методика навчання дітей читання. Методика ознайомлення дітей з буквами. Прийоми навчання читання. Навчання читання складів, слів, речень. Використання звукової лінійки, кубиків, таблиці складів.

Підготовка руки дитини до письма. Формування графічних навичок у дітей, їх відмінність від навичок малювання. Завдання й зміст підготовки руки дитини до письма. Гігієнічні і педагогічні вимоги до організації занять. Ознайомлення дітей з зошитом. Специфіка занять з підготовки руки дитини до письма й методика їх проведення.

***Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу
«Дошкільна лінгводидактика».***

1. Методика навчання дітей діалогічного спілкування.
2. Методика використання різних видів театру в закладі дошкільної освіти.
3. Методика проведення занять з дітьми першого року життя.

4. Завдання і методика виховання звукової культури мовлення, формування фонетичної компетенції.
5. Характеристика дидактичних ігор і вправ на розвиток компонентів звукової культури мовлення.
6. Методика навчання дітей розповіді з власного досвіду.
7. Методика ознайомлення дітей зі словом, реченням.
8. Підготовка вихователя до занять з художньої літератури, методика їх проведення.
9. Скласти план-конспект заняття для дітей 7-го року життя, спрямований на навчання дітей невербальними засобами спілкування.
10. Скласти план-конспект заняття з художньої літератури для 5-го року життя.
11. Скласти план-конспект заняття з навчання дітей творчого розповідання за набором іграшок.
12. Навести приклади дидактичних ігор та лексичних вправ на активізацію словника дітей.
13. Назвати і охарактеризувати дидактичний матеріал для занять з навчання грамоти.
14. Скласти розповідь із звуконаслідуванням. Визначити специфіку таких розповідей, розкрити методику їх проведення.
15. Скласти анкету для батьків, метою якої є вивчення впливу родинного спілкування на розвиток мовлення, мовленнєвого спілкування у дітей.

3.8. ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА ЗОБРАЖУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Соціально-естетична сутність образотворчого мистецтва.

Висвітлення знань про специфіку відображення світу в образотворчому мистецтві, його функції в соціумі, види, жанри і засоби виразності візуальних мистецтв: живопису, графіки, скульптури, архітектури та декоративно-прикладного.

Тема 1. Образотворче мистецтво – специфічна форма відображення дійсності
Мистецтво як форма суспільної свідомості. Візуальність і статичність – провідні риси образотворчого мистецтва, функції мистецтва в суспільстві. Художній образ. Художній метод. Історичний характер мистецтва.

Тема 2. Мистецтво живопису, графіки, скульптури, архітектури
Універсальні можливості в зображенні дійсності. Техніки, засоби художньої виразності. Види і жанри живопису. Графіка – мистецтво малюнка. Види малюнка. Ілюстрації до дитячих книг. Зображувальні можливості і техніки обробки матеріалів скульптури. Засоби виразності, типи, види і жанри скульптури. Єдність техніко-економічної сторін в архітектурі.

Тема 3. Декоративно-прикладне мистецтво

Головні вимоги до творів декоративно-прикладного мистецтва. Види декоративно-прикладного мистецтва. Характеристика найпоширеніших видів декоративно-прикладного мистецтва.

Теоретичні основи образотворчої діяльності дітей дошкільного віку

Анатомо-фізіологічні особливості та психологічні механізми розвитку образотворчої діяльності дітей. Методики образотворчої діяльності.

Тема 1. Сенсомоторний розвиток як чинник та передумова образотворчості в період дошкілья

Фізіологія сенсомоторної діяльності дитини. Завдання сенсомоторного розвитку в ранньому і дошкільному віці. Педагогічні технології сенсомоторного розвитку дітей в образотворчій діяльності.

Тема 2. Художньо-творчі здібності та їх розвиток у дітей

Проблема розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності. Здібності і задатки. Періодизація розвитку творчих здібностей у дітей. Своєрідність творчості в образотворчій діяльності дитини. Засоби розвитку творчості. Педагогічна підтримка обдарованих дітей.

Тема 3. Образотворча діяльність як чинник та середовище розвитку дитини

Образотворча діяльність в особистісно-орієнтованій моделі освіти. Поліфункціональність образотворчої діяльності як основа різнобічного розвитку особистості дитини.

Розвиток у дітей інтересу до образотворчої діяльності. Психолого-педагогічна характеристика інтересу до образотворчої діяльності, його особливості.

Організація образотворчої діяльності дітей

Характеристика видів образотворчої діяльності дітей і їхній взаємозв'язок в процесі створення художніх образів.

Характеристика видів образотворчої діяльності дітей: малювання як створення зображення на площині за допомогою формуювальних плям, ліній та кольору; ліплення – об'ємний спосіб зображення; аплікація – художнє оформлення різних декоративних чи предметних форм.

Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності як спосіб комплексного підходу у художньому розвитку дітей.

Тема 1. Варіативні програми навчання дітей образотворчої діяльності

Провідні принципи побудови сучасних варіативних програм навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Завдання і зміст навчання дітей образотворчої діяльності у варіативних програмах. Співвідношення навчання і творчості в розвитку образотворчих здібностей дітей у варіативних програмах.

Парціальні (галузеві) програми розвитку і виховання дітей засобами образотворчої діяльності.

Тема 2. Організація особистісно-розвивального середовища для образотворчої діяльності дітей

Принципи організації середовища для особистісного розвитку дитини в образотворчій діяльності. Створення сприятливого для розвитку дитини в образотворчій діяльності середовища. Модель особистісно-орієнтованого середовища для розвитку образотворчої діяльності.

Тема 3. Форми і методи організації образотворчої діяльності

Форми організації образотворчої діяльності в умовах повсякденного життя. Самостійна образотворча діяльність. Заняття як форма організованого навчання образотворчої діяльності, їх види.

Методи і прийоми педагогічного супроводу образотворчої діяльності дітей, їх види та характеристика.

Інтеграція методів і прийомів в технологіях розвитку образотворчої діяльності.

Методика розвитку особистості дитини в різних видах образотворчої діяльності

Розвиток у дітей здібностей до сприймання краси в різних формах її існування (в природі, побуті, взаєминах між людьми, мистецтві), особливості методики організації різних видів образотворчої діяльності в групах раннього віку, врахування індивідуально-типологічних проявів дітей в процесі художньої творчості. Інноваційна освітня діяльність в галузі методики організації образотворчої діяльності дітей.

Тема 1. Розвиток у дітей здібностей до сприймання краси в різних формах її існування як передумова образотворчої діяльності

Сприймання краси природи, праці, побуту, людини і людських взаємин як основа пізнавального та естетичного досвіду дітей. Краса образотворчого мистецтва як інтегративна духовна цінність.

Форми і методи ознайомлення дітей з творами образотворчого мистецтва.

Тема 2. Малювання як засіб особистісного розвитку дитини

Малювання – основний вид образотворчої діяльності дітей раннього і дошкільного віку, його особливості та види. Завдання навчання та алгоритми організації педагогічного супроводу дитячого малювання в різних вікових групах.

Тема 3. Розвиток особистості дитини у процесі занять з ліплення

Завдання і зміст навчання ліплення у різних вікових групах. Обладнання та матеріали для занять з ліплення. Методи педагогічного супроводу занять з ліплення.

Тема 4. Аплікація як засіб і середовище особистісного розвитку дошкільника

Характеристика аплікації як виду декоративної діяльності дітей. Завдання і зміст навчання аплікації в різних вікових групах. Облаштування занять з

аплікації. Методика організації пізнавально-розвивального спілкування з дітьми в середовищі художніх занять з аплікації.

Тема 1. Альтернативні підходи до планування роботи з організації образотворчої діяльності дітей

Вихователь як співучасник і організатор образотворчої діяльності дітей. Значення планування. Принципи планування. Види планів. Перспективний і поточний.

Тема 2. Перспективність і наступність в організації образотворчої діяльності в дошкільному навчальному закладі та школі

Перспективність і наступність – принципи неперервної освіти. Сутність перспективності і наступності в освітній роботі з розділу «Образотворче мистецтво». Напрями, форми і методи реалізації перспективності і наступності.

Тема 3. Спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва

Мета, завдання і методи розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва в сім'ї. Форми і методи педагогічної взаємодії закладів дошкільної освіти з сім'ями з питань художньо-естетичного розвитку дітей.

Орієнтовні питання з курсу «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю»

1. Принципи відбору творів живопису для дітей дошкільного віку.
2. Вимоги до ілюстрацій дитячих книг.
3. Особливості розвитку образотворчих здібностей у дітей дошкільного віку.
4. Розкрийте методи навчання образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти.
5. Розкрийте методику ознайомлення дітей з книжковою графікою.
6. Розкрийте методику навчання предметного малювання в старшому дошкільному віці.
7. Розкрийте методику навчання предметного малювання в молодшому та середньому дошкільному віці.
8. Розкрийте методику навчання декоративного малювання дітей дошкільного віку, основні закономірності побудови орнаменту.
9. Розкрийте методику ознайомлення дітей дошкільного віку з творами живопису.

10. Розкрийте методику навчання ліплення в старшому дошкільному віці.
11. Розкрийте методику навчання аплікації в старшому дошкільному віці.
12. Розкрийте методику навчання предметного ліплення в закладі дошкільної освіти.
13. Розкрийте методику навчання дітей дошкільного віку сюжетно-тематичного ліплення.

3.9. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 1. Становлення та розвиток методики формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Становлення методики як науки. Зв'язок методики з іншими науками. Сутність монографічного методу, його характеристика. Особливості обчислювального методу, його характеристика. Внесок вітчизняних та зарубіжних педагогів у розвиток методики: Є.І. Михеєва, Ф.Н. Блюхер, Т.М. Леушина та ін. Сучасні підходи до наукових досліджень з галузі методики формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Тема 2. Методика формування у дітей уявлень про множину в різних вікових групах.

Пізнання дітьми відношень „багато”, - „один”, „багато” – „мало”, „порівно”. Встановлення взаємно-однозначної відповідності між елементами множин, формування уявлень про рівність, нерівність множин. Вплив просторово-якісних особливостей предметів на сприймання дітьми множин. Операції з множинами: об'єднання, вилучення, групування. Способи порівняння множин.

Тема 4. Розвиток у дітей уявлень про число, лічбу та обчислення в різних вікових групах

Розвиток уявлень про число, методика навчання лічбі в різних вікових групах. Навчання кількісної лічби. Диференціювання процесі лічби від підсумку лічби. Утворення нового числа натурального ряду. Особливості ознайомлення з обчислювальною діяльністю. Ознайомлення з цифрами, знаками. Склад числа з одиниць, двох менших чисел. Порядкова лічба.

Тема 5. Методика проведення занять з навчання дітей лічби, розв'язування задач.

Натуральний ряд чисел, їх взаємозалежність. Особливості навчання дітей розв'язування задач та прикладів. Види арифметичних задач. Етапи в навчання розв'язування задач. Методичні прийоми в навчанні вирішенню арифметичних задач та прикладів.

Тема 6. Розвиток уявлень про величину предметів.

Поняття про величину. Особливості сприймання величини дітьми дошкільного віку. Завдання з ознайомлення дошкільників з величиною предметів. Методи і прийоми формування уявлень про величину предметів в різних вікових групах. Особливості навчання дітей елементам навчальної діяльності.

Тема 7. Розвиток уявлень про форму предметів та геометричні фігури.

Методика формування уявлень про форму предметів та геометричні фігури в різних вікових групах. Поняття про форму предметів. Особливості сприймання форм предметів та геометричних фігур дітьми раннього та дошкільного віку. Завдання з ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами. Методика ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами в різних вікових групах.

Тема 8. Методика формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку.

Поняття про простір і просторові орієнтири. Особливості сприймання простору дітьми раннього та дошкільного віку. Завдання формування у дітей уявлень про простір. Методика формування просторових уявлень у дітей різних вікових груп.

Тема 9. Методика формування уявлень і понять про час у дітей дошкільного віку.

Час і його особливості. Завдання з навчання дітей орієнтування в часі та формування часових уявлень у дітей дошкільного віку. Методика формування часових уявлень у дітей дошкільного віку та орієнтування їх у часі.

Тема 10. Планування роботи з формування елементарних математичних уявлень.

Види планування з формування елементарних математичних уявлень. Принципи планування роботи з дітьми в ЗДО та сім'ї. Форми організації роботи з формування елементарних математичних уявлень.

Тема 11. Педагогічна взаємодія ЗДО і сім'ї з питань формування елементарних математичних уявлень.

Роль сімейної педагогіки в індивідуалізованому логіко-математичному розвитку дитини. Особливості навчання дошкільника математиці в сім'ї. Форми роботи ЗДО з сім'єю в процесі формування елементарних математичних уявлень. Індивідуальні та групові консультації, батьківські збори, семінари, конференції, лекції.

Тема 12. Перспективність і наступність в навчанні дітей дошкільного віку математиці.

Вимоги сучасної початкової школи до математичної підготовки дітей в ЗДО. Наступність у змісті та методах навчання дітей математиці в школі.

**Орієнтовні питання до вступних випробувань з курсу
«Теорія та методика формування елементарних математичних
уявлень у дітей дошкільного віку»**

1. Визначте особливості формування поняття числа у дітей п'ятого року життя.
2. Визначте та схарактеризуйте методи та прийоми ознайомлення дітей з геометричними фігурами.
3. Визначте та схарактеризуйте методи і прийоми формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку за дослідженням М.В.Вовчик-Блакитної.
4. Розкрийте методику формування уявлень про величину предметів у дітей молодшої групи.
5. Охарактеризуйте методику роботи з ознайомлення дітей з одиницями виміру сипучих речовин.

6. Визначте та схарактеризуйте методи і прийоми з ознайомлення дітей з цифрами.
  7. Розкрийте методику формуванню знань про рік за дослідженням К.В.Назаренко.
  8. Складіть фрагмент заняття для дітей молодшої групи на тему: «Ознайомлення дітей з кулею та кубом».
  9. Складіть фрагмент заняття для дітей середньої групи на тему: «Ознайомлення дітей з числом 3».
  10. Наведіть приклади задач на знаходження суми чисел для самостійного розв'язання дітьми сьомого року життя.
  11. Визначте завдання та складіть план-конспект заняття з математики для дітей середньої групи.
  12. Доберіть дидактичні ігри на формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку.
  13. Складіть фрагмент заняття для дітей старшого дошкільного віку на тему: «Ознайомлення дітей з овалом».
  14. Складіть фрагмент заняття для дітей середньої групи з формування просторових орієнтацій.
  15. Визначте завдання та складіть фрагмент заняття для дітей п'ятого року життя на тему: «Величина предметів».
- 4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.**

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Факультет педагогіки і психології

Ступень: бакалавр

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Вступне фахове

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

випробування

На базі ОР: «Молодий спеціаліст»

Екзаменаційний білет № ____

1. Визначте та проаналізуйте основні класифікації дитячих ігор.
2. Розкрийте методика використання різних видів театру в закладі дошкільної освіти.
3. Складіть план-конспект проведення спостереження за живим об'єктом природи для дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії

НПУ імені М.П. Драгоманова

Протокол № 5 від «18» лютого 2019 р.

Голова фахової комісії _____/

Підпис

Бондар В.І. /

Прізвище, ім'я, по-батькові

4. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійська мова : Програма та методичні рекомендації / С. Гунько, Л. Гусак, З. Лещенко та ін.. – К. : Редакції газет з дошкільної освіти, 2013. – 88 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Артемова Л.В. Колір, форма, величина, число. – К., 1997.
3. Артемова Л.В. Театр і гра. – К., 2002.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
5. Баглаєва Н. Розвиток логічних умінь дитини. Серіація за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі // Дошк. виховання. – 2000; № 10; с. 8 –

6. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Дошкільне виховання, 2012. - № 7.
7. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-ох кн. – К., 2003.
8. Беленька Г., Богініч О., Машовець М. Здоров'я дитини – від родини. – Київ: СПД Богданова А.М., 2006.
9. Беленька Г.В. Дитина в дошкільній групі: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. – К.: Сім кольорів, 2014. – 56 с.
10. Беленька Г.В. Природничі науки у казках, запитаннях, завданнях, дослідках / Ганна Володимирівна Беленька. – Київ: «Шкільний світ». – 2011. – 128 с.
11. Богініч О.Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри. – Київ: СП ЧП, 2001.
12. Богініч О. Л., Левінець Н. В., Лохвицька Л. В., Сварковська Л. А. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку / Навчально-методичний посібник. – Київ: Видавництво «Генеза», 2013. – 128 с.
13. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник/ За ред. А.М. Богущ. – К: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
14. Богущ А. М. Вектор наступності державних стандартів дошкільної і початкової освіти // Дошкільне виховання ,№7,2012—С.20-23.
15. Богущ А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах / А. М. Богущ. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2008. – 440 с.
16. Богущ А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах / А. М. Богущ, Н. Гавриш, Т. Хома. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2006. – 304 с.
17. Богущ А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник / А. М. Богущ, Н. І. Луцан. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2008. – 256 с.
18. Богущ А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш, О. В. Саприкіна. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2009. – 408 с.
19. Виховання дошкільників у праці / за ред. З.Н. Борисової. – К., 2002.
20. Вікова психологія: Навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.. – К.: Просвіта, 2001. – С. 5–7, 10-39.
21. Вільчковський Е.С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. – Суми: Університетська книга, Суми, 2011. – 428 с.

22. Вільчковський Е.С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. – Суми: Університетська книга, Суми, 2011. – 428 с.
23. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей. – Рівне, 2001.
24. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук.керівник К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2016. – 160 с.
25. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / Наук. кер.: О.В. Проскура , В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна; автор. кол. – К.: Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 492 с.
26. Дошкільнятам про світ природи. Діти п'ятого року життя. : навч. метод. посіб. / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.А. Половіна. – К.: Генеза, 2013.- 112 с.
27. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури. 2012. – 424 с.
28. Закон України «Про дошкільну освіту і виховання». – К., 2017.
29. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку “Соняшник” / Л. В. Калуська. — Тернопіль: Мандрівець, 2014. — 144 с.
30. Кот Н.М. Спільна робота дитячого закладу та сім'ї з екологічного виховання дошкільників //додаток до газети «Дитячий садок». - 2001. - № 45 (14).
31. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навчальний посібник / В. П. Котляр – К.: Кондор – 2006.
32. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля: У 3-х частинах. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.
33. Луценко І. Виховуємо громадянина. Морально-правові аспекти вихованості / Ірина Луценко // Дошкільне виховання. – № 4 – 2016. – С.9 – 13
34. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. – К. : Світич, 2013. – 203 с.
35. Луценко І. О. Спілкуємося на рівних. Організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитино центризму/ І.О.Луценко // Дошкільне виховання, 2015. - № 1.- С.5-10.
36. Машовець М. Математика на кухні. //Дошкільне виховання №9. – 2001 – С.20-21
37. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія / Укладач Н.М. Горопаха. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 432 с.
38. Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей/ під заг.ред.О.К.Грибанової. – К. Вища школа, 1987

39. «Мудрі шахи». Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи / В. В. Семизорова, О. І. Духновська, Л. Ю. Пащенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 72 с.
40. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: Навч. посіб. — К.: Академ-видав, 2008. — 432 с.
41. Піроженко Т.О., Хартман О.Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом».- К.: Видавництво «Алатон, 2016 – 32 с.
42. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 152 с.
43. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К.: Академвидав., 2004. – 456 с.
44. Приходько Ю. О. Дитяча психологія: Нариси становлення та розвитку. — К.: Міленіум, 2003. — 192 с.
45. Програма з формування основ комп'ютерної грамотності у дітей старшого дошкільного віку . «Смайлик» / Резніченко І. Ю. – Київ ТОВ Видавничий Дім «Берегиня» 2015 – 33 с.
46. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. — Тернопіль: Мандрівець, 2012. — 264 с.
47. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) у 2-х частинах (О.П. Аксьонова, А.М. Ані щук, Л.В. Артемова [та ін.] ; наук. керівник О.Л. Кононко . – К. : ТОВ « МЦФР – Україна», 2014. – 204 с.
48. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років “Оберіг”. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.
49. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку “Впевнений старт” / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долин- на, Т. В. Дяченко, Т. С. Ільченко, Г. Є. Іванова, Г. М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н. А. Случинська, Н. І. Трикоз. — Тернопіль: Мандрівець, 2013. — 104 с
50. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: Навчальний посібник. — Дрогобич: Видавн.фірма «Відродження», 2001. — 287 с.
51. Світ дитинства : комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упор. О.М. Байер, Л.В. Батліна, А.М. Бігун та ін.; наук. керівник ак. А.М. ; за заг. ред.. Л.В. Батліної – Тернопіль: Мандрівець, 2015. – 200 с.
52. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К., 1985.
53. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник. За заг. ред. Г.В Сухорукової. 3-те вид., переробл. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 376 с.

54. Українське дошкілля: Регіональна програма розвитку дітей дошкільного віку/ автор-упоряд. Білан О.І., 2011.
55. Фадєєва Т. Вчимося міркувати (математична підготовка дошкільника) // Дошкільне виховання. – 2000. № 3. С. 10.
56. Фунтікова О. Методичні основи формування початкових математичних уявлень у дітей 4 – 5 року життя // Палітра педагога. – 1999. - № 4. – С. 10
- Шевчук А. С. Дитяча хореографія : навч.-метод. посібник / А. С. Шевчук. — 3-тє вид., зі змін. та доповн. — Тернопіль : Мандрівець, 2016. — 288 с.
57. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників. – Київ: Грамота, 2001.
58. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. – Київ: Вища школа, 1993.